

Hind - Avrupa dillerinin ön çekim edatları (praepositio) karşılığı olan türkçenin son çekim edatları gerçi çok def'a bir zarf-fiilden veya isim çekiminden meydana gelmişlerdir. Ancak ayırıcı vasıfları kalıplaşmış, yani şekilde değişmez olmalarıdır. Bu sebeple bir ad tamlamasındaki tamlananı bu gruptan saymak (s. 44) doğru olamaz.

İyelik ekleri ile çekimli fiil meydana getirilmesinde *-sa* sayılmamalı (s. 49); idi zira bunun eski çekimi *-sar men, -sa men* v. b. dir. Buna karşılık nisbeten yeni bir gelişme olan Doğu türkçesindeki *-ğu-m, -ğu-ñ, -ğu-sı* v.b. iyelik ekli çekim geçmiş zaman 3. şh. 'taki *-ı*'nın iyelik eki olması gerekip zaman ekinin sadece *-d* olduğunu anlatabilir. Eski türkçede görülmeyen 1. çkl. *-dik* ise, az yukarıda bahsi geçen isim-fiil ekidir. Şahıs zamirli fiil çekimlerinde şahıs alâmetlerinin bozulmasında (s. 48) iyelik eklerine analogya anılmalı idi. Bundan başka emirden başka türkçedeki bütün çekimli fiillerin isimlerden elde edildiği kaydına (s. 49) emirle dilek-emir kastedildiği açıklanabilirdi (*-ayın > -ayım, -ğil, -sun, -alım*, hatta Doğu türkçesinde *-ğay*, eski Anadolu türkçesinde *-a, -ısrar* v. b.).

M. Mansuroğlu

Ali Nihad Tarlan: *Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Divan Şiiri. Seri 1, Fasikül 1: Rahmî ve Fevri, VIII+110 s.*
— *Fasikül 2: Ubeydi, Aşkî, Sem'i, İşteti, 88 s. (İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No. 356, İstanbul 1948)**

İstanbul Üniversitesinde Osmanlı Edebiyatı ve Metinler Şerhi Profesörü Ali Nihad Tarlan 1948 yılında Üniversite Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı dalı yayınları arasında yayınlanan adını yukarıda yazdığımız iki fasikülden ibaret eserini büyük istifadelerde bulunmak ümidiyle ele aldık. Bu fasiküllerin gayesi naşir tarafından şöyle izah ediliyor: «Herhangi bir asrın edebî hüviyetini lâıkiyle kavramak için yalnız birinci derecede gelen şairlerin eserlerini görmek kâfi değildir. O devrin antolojileri demek olan mecmualara müracaat şarttır. Mecmualardaki eserler, bize devrin umumî, edebî

* 1949 senesinde yazdığım bu tenkidin almanca s Oriens dergisinde c. V, Nr. 1, 1952, s. 82 v.dd., çıkmıştır. Tashihleri yerinde okuyamadığım için burada düzelttiğim birkaç hata kalmıştır.

zevkini verir, devrin edebî zeminini gösterir. Orada birinci derecedeki şairlerin yanında bazan adı sanı bilinmiyen sanatkârlara rastlanır. Bu iki zümre arasında ikinci ve üçüncü derecede şairler ekseriyeti teşkil eder... Devrin ma'şerî zevkını temsil eden onlardır. Onların eserleri görüldükten sonradır ki büyük şairlerin hakikî tefevvuk sebepleri anlaşılır... Divan şairlerinin birçoğuda müretteb divan vücade getirmemiş amatörlerden teşekkül eder. Bunların eserleri ancak mecmualarda görülebilir. Divan vücade getirenlerin birçoklarının da eserleri zamanla kaybolup gitmiştir».

Bu sözlerle izah ve vadedilen verimli çalışmanın ilk semeresi şimdilik önümüzde duran şu iki fasikülden ibaret yayındır. Fakat eserini açar açmaz takip edildiğini gördüğümüz metod beklenen ve vadedilen neticeyi vermek hususunda bizde pek büyük şüpheler uyandırmaktadır. Fikirlerimizi ve eserin tahlilinden elde ettiğimiz sonuçları şöylece sıralayabiliriz:

Evvelâ metinleri yazarken İslâm Ansiklopedisinin transkripsiyon sistemi kullanılmıştır, halbuki eski Osmanlıca için bu sistemin ne kadar uygun olduğu tetkike değer bir meseledir. Fakat eski Osmanlıca metinleri neşrederken bu transkripsiyonu kullanan tek kişi o olmadığınan, bunun üzerinde fazla durmağa lüzum olmadığı halde, metinleri ve bilhassa metinlerde geçen terkipleri nazarı itibare almamız icap eder. Farsça terkipler ve atıf vavları çizgi ile ayrıldığı halde arapça terkipler hiç ayrılmamıştır. Bu son terkipler tek kelime mahiyetinde görülebilir, lâkin kendinin de önsözünde söylediği gibi (s. VIII) farsça terkiplerde izafet veya tavsif esresini «Türk telâffuzuna» göre ve tabîî bugünkü telâffuza nazaran değiştirmiştir. Halbuki eski Osmanlıcanın bugünkü türkçeden az çok farklı bir ahenk kaidesine bağlı olduğu erbabınca malûmdur. Önsözde Ali Nihad Tarlan'ın bahsettiği «umumî ahenk» Türk dili tarihinde mevcut değildir. Bir taraftan «metinlere sadık kalmayı üstün bulmak», diğer taraftan «şuhudî, naklî mazilerle sıla siygalarında, meful edatlarında, dı, mış, gi ekleri... umumî ahenge göre» yazmak (s. VIII) herhalde ilmî bir metod olmasa gerektir.

Hakikaten XVI. asır Türkçesinin hele muhtelif kültür tabakalarında nasıl telaffuz edildiğini tespit etmek gayet çetindir. Bu hususta muhtelif fikirler olabilir, ancak iyi, sağlam ve muttarid bir metoda dayanmak şartıyla. Fakat müdekkikin yazısındaki gibi keyfi bir hal çaresi bulunamaz ve bu takdirde transkripsiyon sistemi de kıymetten düşer. Naşir muhtelif kelimelerde bugünkü konuşma tarzını kullanı-

yor, meselâ: daği, kânde, kâti, oluben gibi. Çok zaman sonra ve hususî şartlar altında meydana gelmiş olan deyu, beru, geru gibi yanlışlar da buna ekleniyor. Nice ile niçe'nin de arası ayırılmamaktadır. Çok defa naşirin farsça kelimeleri neden yanlış yazdığı da anlaşılmıyor. Meselâ bazı yerde düşmen yazdığı bu kelimeyi bazı yerde neden ve ne gibi ilcalarla düşman yazarak bize Muallim Naci merhumun bir sözünü hatırlatmakta olduğunu bir türlü anlayamıyoruz. Aşyân, âftâb, pâdşâh, şâdmân gibi kelimeler de hem de XVI. ve XVII. yüzyıllara ait Divan Edebiyatı metninde nasıl oluyor da âşiyân, âfitâb, pâdişâh ve şâdumân haline geliyor. Nezdîg, nâzûg, pençe, hançer tarzında yazılan kelimeler imlâ şekilleri bakımından bu kategoriye dahil kelimelerdendir.

Şiirlerin aruza tetabukunda türkçe, farsça ve hattâ arapça kelimelerdeki imâleler elbette tabii görülür, fakat müdekkik, türkçeden gayri kelimelerde imâle ve meddi gözetmeksizin hemen her harf-i meddin üstüne bir «—» uzatma işareti koymakta. Bunlar o kadar ibzal ediliyor ki hod, hoş, hoşîd gibi kelimelerdeki vav-i ma'dûlelerin üstüne bile konuyor. Fakat aynı zamanda meselâ «deryâ» kelimesini yazdığımız şekilde kaydettiği halde diğer bir yerde vezin icabı olarak «derye» (f. I, s. 102) tarzında kısa yazmakta, buna mukabil yine vezin muktezası olarak kısa yazılması icabeden «'Ubeydi» yi «'Ubeydi» tarzında işaretlemekte ve sâkiyâ ve güiyâ tarzında işaretlediği kelimelerde de vezni tamamiyle bozmaktadır. («Giryê ile», f. II, s. 57, sözünü vezin dolayısıyla başka yerlerde yapıldığı gibi girye ile şeklinde göstermemekle vezin hatası meydana geldiği gibi s. 58 «şak olmuş» yerine «şakmış olmuş» yazmak her halde daha doğru olurdu.)

Prof. Dr. A. N. Tarlan «senelerden beri uzun araştırmalarla elde ettiğimiz XVI. asra ait mecmualardaki seçme metinleri fasikül fasikül neşre başlıyoruz» sözü ile zamanla başarılan tetkiklerini bu iki fasikülde Rahmî, Fevrî, 'Ubeydî¹, 'Aşkî, Şem'î ve İşretî üzerinde teksif etmektedir. Müdekkik önsözünde mecmualarda şiirleri bulunan şairlerin ekseriyetle «Divan vücuda getirmemiş amatörlerden teşek-

¹ Ubeydi'nin şairliğini, daha doğrusu tabiatını göstermesi bakımından, ömrünün sonlarında kadılıkta bulunduğu Eski Zağra (Stara Zagora)'nın armutlarını öven «kasîde-i armud» unu hiç olmazsa zikretmek herhalde faydalı olurdu. (Evlîyâ Çelebi de bu armutlardan bahsediyor, c. III, İstanbul 1314, s. 379). Bu kasîde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinin Türkçe yazmaları arasında 631 numaradaki divanında (v. 11 a) vardır. Ayrıca Nuru Osmanîye Kütüphanesinde 4968 numarada kayıtlı mecmuada da mevcuttur (v. 175 a).

kül ettiğini ve Divan vücuda getirenlerin birçoklarının da eserleri zamanla kaybolup gittiğini» bildirdiğine göre, bu iki fasıkülde yer alan şairlerin divanları olmaması icab ederse de Fevri, 'Ubeydî ve 'Aşki'nin divanları hem de ikişer nüsha olarak mevcuttur (bkz. İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, 1947, Cilt I, s. 154, 158, 163). Hattâ Prof. Ali Nihad Tarlan'ı pek metheden rahmetli Sadettin Nüzhet Ergun'un 1936 da neşrettiği, Türk şairleri'nde 'Aşki hakkında epeyce malûmat ve örnekler verildiğinden başka, ayrıca bu şairin iki divanı olduğu, kütüphane numaraları ile zikredilmektedir (s. 415 v.dd.). Şem'i'nin divanına şimdiye kadar raslanmamakla beraber Fatih Kütüphanesinde 4077 No. da kayıtlı bir mecmuada (var. 46 b-52 a) bu şairin, elif-râ kafiyesiyle yazılmış otuzu aşan gazeli vardır ki böylece şairin natamam divanını, yahut hiç olmazsa bize şair hakkında esaslıca bir fikir verebilecek şiirlerini bulmuş oluyoruz.

Bunlardan başka bilhassa bu çeşit şairlerin şiirleri bakımından zengin olan nazireler mecmualarını da nazarı itibare almalıydı. Zaten Prof. Dr. Fuat Köprülü nazireler mecmualarının ehemmiyetini çok daha önce belirtmişti. (Millî Edebiyat Cereyanının ilk Mübeşşirleri, İstanbul 1928, s. 60-64). Ayrıca Fevziye Abdullah da bu mevzuda bir tez hazırlamıştır (Üniversite Kütüphanesi, Tezler No. 215). Nuru Osmaniye Kütüphanesinin 4915 numarasında kayıtlı Edirneli Nazmi'nin Mecma' an-nezâ'ir'i, nazireler mecmualarının ehemmiyetini, hem de yine Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın tetkiki münasebetiyle ve derhal ispat eder. 472 varaktan ibaret olan bu mecmuanın ilk 212 varagında Şem'i'nin 18 gazeli geçmektedir (V. 2 b, 7 a, 13 a, 59 b, 60 b, 63 a, 67 b, 87 b, 112 a, 115 a, 121 a, 127 b, 153 a, 179 a, *184 a, 193 b, 208 b, 211 a); Ali Nihad Tarlan bu şairin ancak 13 gazelini almıştır. Halbuki iyi metin meydana getirmek için bunlara müracaatın lüzumundan bahsetmeğe hacet bile yoktur sanırız.

Eserde şiirlerden evvel malûm şuara tezkirelerine dayanan kısaca birer hal tercümesi geçiyor, fakat istifade edilen yazmalar zikredilmediği gibi aralarındaki münasebetlere de işaret edilmiyor. (Bu iki fasıkülde içindekilerini gösteren fihrist de yoktur).

Ali Nihad Tarlan bu fasikülleri neşr için, dördü hususî kütüphanesinde bulunan beş yazmadan istifade etmiş, bazı gazellerde de başka yazmalardan faydalanmıştır. Bu gazeller estetik bakımından mı intihap edilmiştir, yoksa elindeki mecmualarda bu şairlere ait ancak bu gazeller mi vardır, orası da tasrih edilmiyor. Müdekkik önsözünde metne sadık kaldığını bildirmekle beraber (s. VIII) Üni-

versite Kütüphanesinin türkçe yazmaları arasında 3427 numarada kayıtlı olan mecmuanın 16. varığında yazılı bulunan ve kendisinin de aynı mecmuadan aldığını söylediği (fasikül 2, s. 69) Şem'î'nin «'Ar edermiş beni öldürmeğe...» gazelinde şu farklar hemen göze çarpmaktadır :

Yazma	Ali Nihad Tarlan'ın neşri
1 b dest	tig
1 b kıllarsa	kıllursa
2 b varayım yalvarayım	varayın yalvarayın
3 b avizine	avizüne
6 b şöyle za'if	böyle hayāl

(Ayrıca bu mecmuada gazeldeki «semenüm» kelimesi «sımenüm» ve «kendü» kelimeside «kendi» şeklinde yazılmıştır ki, bunun da not halinde gösterilmesi icap ederdi.)

Basma ile orijinal arasındaki bu farklar nereden ileri gelebilir ? Bu farklar şundan ileri gelmektedir : Ali Nihad Tarlan talebelerinden Nurseli Özsever'e İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalarından 3427 numarada kayıtlı mecmuayı tez olarak vermiştir ki, bizzat kendisi tarafından imza edilerek kabul olunan tez, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi tezleri arasında 1552 numaradadır. İşte müdekkik aslına değil, bu teze müracaat etmiştir ve «varayın-yalvarayın, «avizüne» den başka, diğer hatalar hep bu tezde (s. 33 v.d.) mevcuttur. «Avizüne» (ve «kendü») farkları ise yine naşirin başka bir talebesinin yaptığı bir tezde bulunuyor ki bu da Üniversite Kütüphanesindeki Türkçe Yazmalarda 105 numaralı mecmua hakkında Türkân Aymakoğlu'nun Üniversite Kütüphanesinde 1557 numarada kayıtlı tezdur. Yalnız Ali Nihad Tarlan neşrinde bulunan «varayın, yalvarayın» şekillerinin nereden geldiği tasrih edilmiyorsa da bu şekiller yukarıda bahsettiğimiz Nuru Osmaniye metninde mevcuttur, fakat müdekkik, söylediğimiz gibi, bu metne müracaat etmemiştir. 105 numaralı mecmua (v. 114b) ile ona istinat eden tezle gazelin altıncı beytinde «şöyle za'if» geçiyor, fakat Ali Nihad Tarlan bunu farketmiyerek Nurseli Özsever'in tezindeki yanlış istinsah edilmiş olan «böyle hayāl» şeklini almıştır, ayrıca gazelin diğer varyantlarını ve beyitlerinin sırasının değişmesini de zikretmemiştir².

² 5 numaralı gazel (aynı eser II, s. 68) için de vaziyet aynıdır. Neşredilen metin naşire ait bir yazmadan alınmıştır. Aynı şiir Ali Emiri (Millet Ktb.) manzum, 691 numaralı yazmada da bulunmaktadır, ve Ali Nihad Tarlan'ın beş

Biz okuyucuya açık bir fikir verebilmek için, yazmalardan faydalanmak suretiyle bu şiirin nasıl inceleneceğini göstermek teşebbüsünde bulunmadan, ve bir mecmuaya iki kerre geçtiği cihetle onbir yazmada bulunan fakat oniki metin olan bu tek gazelin bütün farklarını tespit ettik. Ancak şunu da söyleyelim ki yaptığımız iş nihayet bir tecrübedir; tam ve bütün farkları gösterdiği iddia edilemez. Çünkü faydalandığımız yazmalar ne de olsa tesadüfi olarak bulunmuştur. Belki bunlardan çok daha mühim yazmalar vardır. Okuyucuya mukayese hususunda bir kolaylık olmak üzere evvelâ Ali Nihad Tarlan'ın metnini³ sonra bizim hazırladığımız metni koyuyoruz.

Ali Nihad Tarlan'ın neşri (II s. 69)

- 1* Rāzīyem her ne ederse baña serv-ü-semenüm
Tîğ-i cevri ile şad-pāre kılsa bedenüm
- 1 'Ār edermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
Varayın yalvarayın boynuma tağub kefenüm
- 4 Tek beni zülf-ü dil-āvîzũne ber-dār eyle
Çekeyim pādîşehüm kendü elümle resenüm
- 5 Gözümüñ yaşı gibi düşdü gözümden dünyā
Yārdan ğayrı görünmez gözüme kimse benüm
- 2 Hulle-i cennet olursa çekeyim çāk edeyim
Hîn-i vuslatda baña hā'il olur pîrehenüm
- 3 Duyamaz girsem eger mūr-u za'ifüñ gözüne
Ey Sülemān-ı zemān böyle hayāl oldu tenüm
- 7 Şem'iyem gūşe-i mey-hāneyi vermem feleke
Gülşen-i Bāğ-ı İremden baña yegdür vağanum.

esas kaynaklarından birini teşkil eder. Bu yazma da naşirin bir talebesine lisans tezi mevzuu olmuştur (Perihan Demirsu, Mecmua tetkiki, Üniv. Ktb. Tez No. 1562). Buna rağmen Ali Nihad Tarlan ne iki nüshanın varyantlarını tespit etmiş ne de bu gazelin tavsif ettiği iki yazmada mevcut olduğunu zikretmiştir.

³ Vokalizasyon ve transkripsiyon için tatbik ettiğimiz metod için şimdilik bkz.: R. Anhegger, 16. asır şairlerinden Za'ifi, Türk Dili ve Edebiyatı dergisi, C. IV, No. 1/2 (İstanbul 1950), s. 135 ve Selâtinnâme müellifi Kemal Ted. v. E. dergisinin bu sayısında s. 458 v.d.

Faydalanılan yazmalar:

Edirnevî Nazmî, Mecma' an-nezâ'ir: Nuru Osmaniye (Ktb. No. 4915 v. 268 a (= Nn) — Nuru Osmaniye Ktb.) No. 4222 v. 254 b (= No) — (Üniversite Ktb. T. Y. No. 1547 v. 348 a (= Nü) — Ali Emirî (Millet Ktb.) manzum eserler No. 1403 (eski 684) s. 20 (= Na) — Per-vane nazire mecm., Bağdad Köşkü Ktb. (Topkapı Saray müzesi) No. 406 v. 394 a (= P).

Mecmû'alar: Üniversite Ktb. T. Y. No. 3427 s. 16 (= Mü)⁴ — Üniversite Ktb. T. Y. No. 105 v. 114 b (= Mk) — Üniversite Ktb. T. Y. No. 3725 v. 65 b (= Mt) — Fatih (Ktb. No. 4078 v. 29 b (= Mf) — Nuru Osmaniye Ktb. No. 4968 v. 137 b (= Mn) — Revan köşkü (Topkapı Sarayı müzesi) No. 1972 v. 330 b (= Mr) ve v. 73 b (= Mr (tahmîs)).

- 1 'Ar êdermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
Varayın yalvarayın boynuma taqub kefenüm
- 2 Hulle-i cennet olursa çekeyin çāk êdeyin
Dem-i vuslatda baña hâ'il olur pîrehenüm
- 3 Doymaya girsem eger mür-i za'îfûn gözine
Ey Süleymân-i zemân şöyle hayâl oldı tenüm
- 4 Tek beni zülf-i dil-âvizüñe ber-dâr eyle
Çekeyin pādşehüm kendü elümle resenüm
- 5 Gözlerümñ yaşı gibi düşdi gözümdeñ bu cihân
Yârdan gayrı görünmez gözüme kimse benüm
- 6 Yumağa cām-i mahabbetle vücūdumdan elüm
Yaraşur ay u güneş olsa gümüşden legenüm
- 7 Şem'iyem künc-i ğamuñ vërmezem ey meh felege
Gülşen-i küy-i cinândan baña yegdür vaţanum.

Beyitlerin sırası: Mü: 1*, 1, 4, 5, 2, 3, 7 — Mk, Mf: 1, 2, 4, 3, 7 — P, Mt, Mn, Mr (tahmîs): 1, 2, 3, 4, 7

1* Râziyem her ne êderse baña serv-i semenüm
Dest-i cevri ile sad-pâre kılırsa bedenüm

1* a semenüm: sîmenüm

Variyantlar:

1 a sîm-tenüm: sîm ü tenüm Mr (tahmîs) // 1 b varayın: varayım
Nü, Mü, مری Mn / yalvarayın: yalvarayım Na, Mü, Mk, Mn // 2 a

⁴ Bu yazma Ali Nihad Tarlan'ın kullandığı yazma olduğundan Mü siyah harflerle basılmıştır.

cennet: sündus Nn, No, Na, Mn / çekeyin: çekeyim No, Na, **Mü**, Mk, Mt /
 édeyin: édeyim No, Na, **Mü**, Mk, Mt // 2.b. dem: hîn **Mü** / hâ'il: حائل
Mü // 3.a. doymaya: doyamaz **Mü**, Mk // 3.b. hayâl: za'if **Mü**, Mk, Mt,
 Mr (tahmîs) // 4.a. âvîzüñe: âvîzine **Mü** دلوزك Mk // 4.b. çekeyin: çeke-
 yim **Mü**, Mk, Mt, Mr // kendü: kendi **Mü**, Mt / elümle: الله Mn // 5.a.
 gözlerüm: gözümün **Mü** / düşdi: çıkdı Mr / bu cihân: dünyâ **Mü**,
 Mr // 6.a. cām... vücūdumdan: la'lün için çeşme-i hayvāndan Mr //
 6.b. ayu: ay Mr // 7.a. künc... meh: gūşe-i mey-hāneyi vèrmem P, **Mü**,
 Mk, Mt, Mn, Mr, Mr (tahmîs) / meh: şeh Mf // 7.b. gülşen: cennet
 Mn / küy-i cināndan: bāğ-i cināndan Mt, Mf, Mr, bāğ-i İremden P,
Mü, Mk, Mn, Mr (tahmîs) / bana: dahı Mn

Maksadımız, ancak bir tenkid ve okuyucuya bir mukayese mevzuunu sunmak olduğundan kaynaklarımızı tavsif edemedik, fakat onlar hakkında bir fikir verebilmek için istinsah edenlere ait olan hataları dahi gösterdik. Henüz basılmamış olan 'Aşık Çelebi ve Hasan Çelebi tezkirelerinde bulunan metinlerin mukayeselerini de yapamamakla beraber onların bu gazelin birinci, ikinci ve yedinci beyitlerini aldıklarını kaydediyoruz. (Bkz. msl. Üniv. Ktb. T. Y. No. 1628 v.125 b ve Yeni Gelenler, Topkapı Sarayı müzesi 41 b, No. 129 v. 102 b) ⁵.

Bu gazelin beyitlerinde onbir yazma arasında küçük, büyük farklar vardır. Hattâ Mr'de bir gazel bir kerre tek olarak, bir kerre de yyidi'nin tahmîsinde geçmede; fakat tek mecmuadaki iki metin arasında bile farklar bulunmakta; ancak en mühim fark, bilhassa gazelin son beytindedir. Ali Nihad Tarlan ise, varyantlar bakımından en kötü metni gösteren **Mü**'yü seçti. Burada diğer kaynakların hiç birinde bulunmayan ve Ali Nihad Tarlan şekline de geçmiş olan bir matla^c beyti vardır ki bu beyt ancak Osmanlı Müellifleri'nde bulunur (C. II, İstanbul 1333, s. 258. Burada A. N. Tarlan'ın aldığı şeklinin birinci, ikinci, beşinci ve yedinci beyitleri var.) Bu eser, gazelin yanlışlıkla başka bir Şem'i'ye de atfedildiğini söylüyor. Hakikaten 1255 (1839) da ölen Konyalı Şem'i'nin birkaç kerre basılan divanında aynı gazel—yine Ali Nihad Tarlan'ın kabul ettiği matla^c beytiyle—vardır ⁶.

⁵ Bu yazma Aşık Çelebi'nin 971 senesinde Niğebolu'dan Rusçuk'a giderken *kendi el* ile yazdığı müsveddedir. Bu nüsha hakkında yakında bilgi vereceğim gibi Bibliotheca Islamica için hazırlamakta olduğum Aşık Çelebi tezkiresi'nin tenkitli baskısının önsözünde de bu yazmadan bahsedeceğim.

⁶ Diğer taraftan, Alî Enver'in Semâhâne-i Edeb'inde (İst. 1309, s. 110) 1 * a ve 1 b den müteşekkil bir matla^c beyti vardır. Nevâdir ül-asâr'a (Bulak 1256, s. 109) ise üçüncü mısra alınmıştır.

(İstanbul 1290, taşbasması, s. 46)⁷. Burada bir de şu mesele vardır: Bilindiği gibi, bu gazel Bektaşilerle saz şairleri arasında pek çok söylenen, böylece şifahi olarak dilden dile ve yine hafızdan mecmualara geçen bir gazeldir. Şairi ve şairin çağdaşları, yahut onların çağına yakın bilginler ve şairler tarafından tesbit edilen divanlarda nüsha farklarının umumiyetle nisbeten az olduğunu görüyoruz. Fakat şifahi olarak rivayet edilen şiirlerde metin farkları daima çoktur. Bu da bize bu gazelin arkasındaki an'aneyi göstermede ve gayrı Şem'î'ye yahut her halde Konyalı Şem'î'den önce yaşamış diğer bir Şem'î'ye ait bir şiir matla'ın, esasen matla'ı olan bu gazele ne suretle eklendiğini belirtmede ve nihayet halk ve saz şairleri tarafından benimsenmiş olan Konyalı Şem'î'ye neden atfedildiğini izah etmemedir. Gerçekten de bu matla' Nuru Osmaniye Kütüphanesinde 4253 numarada kayıtlı Meṭālī' en-nezā'ir'de bizim gazelimizin

‘Ār edermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
Varayın yalvarayın boynuma daḳub kefenüm

matla'ı, onun altında yine Şem'î'ye ait diğer bir gazelin

Rāziyem her ne kılursa baña serv-i semenüm
Tiğ-i cevri ile ki sad pāre kılubdur bedenüm

matla'ı vardır (var. 107 a) ki bu da her iki matla'ın iki ayrı gazele aidiyetini açıkça göstermekte, ikincisinin önündeki *وله شمی* kaydı, bu matla'ın da ilk matla' sahibinin olduğunu bildirmektedir. Bütün eski mecmualar taranacak olursa bu ikinci gazelin bulunması ihtimali de kuvvetlidir.

Robert Anhegger